

ODMĚNY A TRESTY

KDO A ZA CO ODMĚŇUJE VE ŠKOLE

- × **Kázeň** – spočívá v tom, jak žáci dovedou zachovávat společenská a školní pravidla, spolupracují s učitelem na plnění stanovených cílů výuky a podílejí se na vytváření příznivého sociálního prostředí, jde o přesné plnění zadané sociální role, stanovených úkolů, spojených s respektováním autority
- × **Formální autorita** – vztahuje se k funkci, postavení jejího nositele, bez přihlédnutí k jeho osobním vlastnostem
- × **Neformální autorita** – tu přijímají žáci dobrovolně, vyplývá z pozitivního hodnocení učitelovy činnosti, znalostí, dovedností
- × Doporučená literatura - **ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1718-0**

ODMĚNY A TRESTY JAKO REGULÁTORY CHOVÁNÍ

- ✗ patří mezi nejčastější výchovné prostředky
- ✗ regulují chování žáků
- ✗ navození žádoucího chování pomocí: klimatu, zpětné vazby, specifické vstupní informace a povzbuzování
- ✗ role autority pedagoga - od pedagoga, který má autoritu, vstřícnost, respekt, mohou žáci přijímat odměny a tresty jako snahu pomoci a ukázat cestu
- ✗ škatulkování žáků a s ním související jednání s nimi:
 - chytrý, bezproblémový žák** – sympatie, vstřícnost, ochota pomoci, zopakovat
 - průměrný žák** – antipatie, neochota

ODMĚNY A TRESTY

- × Dvě základní funkce:
 - + Informační
 - × pochvala – žákovu chování splnilo očekávání
 - × trest - upozorňuje, tak to teda ne!
 - + Motivační
- × **Odměna** – je takové působení, spojené s chováním nebo jednáním jedince, které vyjadřuje pozitivní hodnocení a přináší vychovávanému radost a uspokojení některých jeho potřeb
- × **Trest** – je takové působení, spojené s chováním nebo jednáním jedince, které vyjadřuje negativní hodnocení a přináší vychovávanému nelibost, frustraci nebo omezení některých jeho potřeb

JAK SE K ŽÁKŮM NECHOVAT

- × **Prvky černé pedagogiky** – sarkasmus, ironie, ponižování, zpochybňování schopností žáků
- × **Subjektivismus** – učitel se drží svých představ místo objektivního hodnocení, je vztahovačný a přecitlivělý
- × **Redukcionismus** – neadekvátní zlehčování úkolů, opomíjení důležitých jevů, malá náročnost na sebe i žáky
- × **Voluntarismus** – vede k neustálému ovlivňování žáků, zasahování do jejich práce a jejich přetěžování
- × **Perfekcionismus** – vede k nesmyslnému lpění na nepodstatných detailech a neprakticky podrobných vědomostech
- × **Perservační tendence** – u nejlepších žáků učitel nevědomky přehlédne mnohem více chyb než u ostatních

JAK SE K ŽÁKŮM NECHOVAT

- ✘ **Haló efekt** – vzniká pod vlivem celkového příznivého nebo nepříznivého dojmu, který se utváří hned na začátku seznámení, způsobuje to nápadná vlastnost nebo vzhled
- ✘ **Kauzální atribuce** – sklon k často odlišnému připisování příčin vlastního chování a stejného chování jiných lidí, tendence k nezřídka rozdílnému připisování příčin vlastního či cizího úspěchu a neúspěchu
- ✘ **Pygmalion efekt** – je sociální přesvědčení nebo očekávání, které ovlivňuje skutečnost tak, že se proto stává pravdivým. Vztahuje se jak k přístupu člověka k sobě samému, tak k hodnocení jiných osob, očekávání událostí atd., ***pokud jsou očekávání pozitivní***
- ✘ **Golem efekt** – je sociální přesvědčení nebo očekávání, které ovlivňuje skutečnost tak, že se proto stává pravdivým. Vztahuje se jak k přístupu člověka k sobě samému, tak k hodnocení jiných osob, očekávání událostí atd., ***pokud jsou očekávání negativní***

OMEZENÝ X ROZVINUTÝ KÓD

- ✘ **Omezený kód** – je charakteristický pro děti, které dostávají na své otázky méně odpovědí než jiné, jejich výchova probíhá formou přímých odměn a trestů za správné a nesprávné chování, je zaměřen na sdělování praktických zkušeností
- ✘ **Rozvinutý kód** – umožňuje daleko lépe vyjadřovat obecný kontext a abstraktní představy a není tolik vázán na konkrétní podmínky a situace, dětem jsou často a podrobně vysvětlována pravidla chování a důvody jejich zákazů, trestů a odměn

ODMĚNY

- ✘ princip pozitivního hodnocení je pro žáky nesmírně důležitý
- ✘ pedagog chválí žáka za jeho chování, výkon či provedené řešení
- ✘ nelze chválit vždy
- ✘ chválit by se mělo ihned po dané činnosti (závisí na věku)
- ✘ chválit by se měly i malé úspěchy, je to motivací na cestě kupředu v rozvoji žáka, ale pozor riziko ***návyku na pochvalu*** – žák provádí činnost pro pochvalu a ne pro samotnou činnost (věk, individuální přístup), **brání vzniku vnitřní motivace!**
- ✘ extrémem je ***zpochybňující pochvala*** – takové chválení snižuje žákovo sebehodnocení a může působit ironicky
- ✘ základní zásady odměn – četnost pochval, intenzita pochval, spojení pochvaly s činem, podstatný je individuální přístup!

TRESTY

- ✘ trestat přesně tolik, aby se zabránilo opakování
- ✘ trest ihned po nežádoucím chování či jednání žáka (s ohledem na jeho závažnost)
- ✘ jednat s chladnou hlavou, spravedlivě a úměrně dané situaci a to by se mělo týkat všech žáků
- ✘ znát všechna fakta, než bude následovat trest
- ✘ důležitá důslednost, co učitel slíbí musí dodržet
- ✘ účinky trestů jsou na rozdíl od odměn méně předvídatelné
- ✘ tresty poskytují jen půlku informace (takhle ne, ale chybí jak ano)
- ✘ trestání může vést i k negativním následkům – strach ze školy, agresivita, násilí, zvyšování prestiže
- ✘ tresty by měly dopředu očekávatelné, nepřekvapující

PRAVIDLA TRESTÁNÍ VE SPOLEČNOSTI

- × **Pravidlo dostatečné ideality** – jestliže motivem zločinu je očekávaná výhoda, kterou má jeho vykonávání přinést, pak účinnost trestu spočívá v nevýhodě, která je očekávaná od něj
- × **Pravidlo vedlejších účinků** – trest nesmí působit svými nejintenzivnějšími účinky na ty, kteří špatný skutek nespáchali
- × **Pravidlo naprosté jistoty** – s představou každého zločinu a od něj očekávaných výhod musí být spojena představa určitého trestu s přesně danými nepříjemnostmi, jež z něho plynou
- × **Pravidlo obecné pravdy** – zločin může být přijat, jen když je úplně dokázán
- × **Pravidlo optimální specifikace** – je třeba, aby byly kvalifikovány všechny trestné činy, je zde nutný zákoník, který bude prezentovat každý typ trest
- × **Metoda přirozených následků** – žák sám sjedná nápravu, omlouvá se za své chování, nahrazuje poškozenou věc, uklízí, apod.

HODNOCENÍ

- ✘ Hodnotící činnost učitele patří mezi důležitý způsob odměňování a trestání žáků.
- ✘ V procesu hodnocení získává učitel přehled o dosažené úrovni žáků a třídy.
- ✘ Mezi hodnocení patří klasifikace známkou, slovní hodnocení. Toto hodnocení představuje informační zpětnou vazbu i pro rodiče.
- ✘ **Formativní hodnocení** – má za cíl poskytnout zpětnou vazbu jak učiteli, tak žákovi
- ✘ **Finální hodnocení** – slouží klasifikaci a je verdiktem o prospěchu žáka

VÝHODY A NEVÝHODY SLOVNÍHO HODNOCENÍ

- ✘ + Značná vypovídací hodnota (co je dobře, co ne, co zlepšit...)
- + Možnost vše formulovat pozitivně (nedemotivuje)
- + Možnost použít osobnější formu
- + Neprobouzí mezi dětmi rivalitu, soupeření
- Větší pracnost pro učitele (platí hlavně pro vysvědčení)
- Nutnost naučit se prakticky používat popisný jazyk
- Nutnost důkladné jazykové korekce, kontroly
- Menší srozumitelnost pro některé rodiče i děti

VÝHODY A NEVÝHODY ZNÁMKOVÁNÍ

- ✘ + Jednoduchost, přehlednost, srozumitelnost každému
- + Snadná statistická zpracovatelnost
- + Mnohaletá tradice v této části Evropy
- + Silnější vnější motivace dětí (radost z jedničky, strach z pětky)
- Hodnotí, ale nevysvětluje
- U případů "mezi" může být složitější stanovit známku než napsat slovní hodnocení
- Vede k porovnávání dětí mezi sebou
- Špatná známka vzbuzuje negativní emoce

ZNÁMKY X SLOVNÍ HODNOCENÍ

- ✘ každý ze systémů má své výhody a nevýhody. Navíc při **nesprávném** použití ze strany učitele mohou u obou systémů přibýt nevýhody další - známky třeba mohou nepřiměřeně stresovat, slovní hodnocení se zase může rozpliznout v bezobsažný "canc" atd.

KE SHLÉDNUTÍ
